

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-350-21>

УДК: 636:339.5(477)

Jel Classification: Q10, F10, F15

ВЛАСЕНКО Ірина

Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ

<https://orcid.org/0000-0001-9995-2025>

i.vlasenko@vtei.edu.ua

ВИРОБНИЦТВО ТА ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ ПРОДУКЦІЄЮ ТВАРИННИЦТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Тваринницька галузь відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави. Тваринництво України має значний експортний потенціал. В статті проаналізовано динаміку кількості сільськогосподарських тварин та виробництва основних видів продукції тваринництва. Показано, що навіть з початком війни показники мають деякі коливання, проте не відмічається різкого падіння. Україні потрібно працювати над оновленням експортної стратегії, враховуючи нові можливості та виклики, що виникають через жорсткішу політику ЄС щодо української сільгосппродукції. Розглянуто перспективні напрямки розвитку аграрної галузі України, основними з яких є євроінтеграція, відкриття нових агроекспортних ринків та розвиток глибокої переробки для збільшення виробництва продукції з високою доданою вартістю.

Ключові слова: тваринницька продукція; виробництво продукції; експорт тваринницької продукції; імпорт тваринницької продукції

VLASENKO Iryna

Vinnitsia Institute of Trade and Economics, DTEU

PRODUCTION AND FOREIGN TRADE IN LIVESTOCK PRODUCTS IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

The livestock industry plays a crucial role in ensuring national food security, forming a stable supply of food of animal origin, and supporting the balanced development of the agro-industrial complex. An increase in the production of livestock products contributes to the growth of related processing industries and stimulates the production of goods with high added value, which is particularly important for strengthening the export potential of the national economy. Livestock farming in Ukraine traditionally occupies a significant place in agricultural production and has substantial export opportunities; however, over the past three decades the actual state of the industry has failed to realize this potential.

The development of the livestock sector during this period has been characterized by a persistent decline in the number of almost all types of farm animals, which has significantly complicated the provision of the population with essential food products of animal origin. Structural imbalances, insufficient investment, technological backwardness, and institutional constraints have negatively affected production efficiency and competitiveness. At the same time, recent years have demonstrated the sector's capacity for adaptation under extreme conditions.

This article analyzes the dynamics of livestock numbers and the production volumes of key types of livestock products in Ukraine. It is shown that even after the outbreak of full-scale war, production indicators exhibited fluctuations rather than a sharp decline, indicating the sector's resilience, flexibility, and ability to mobilize internal reserves. The study also examines trends in exports and imports of livestock products, identifying key changes in foreign trade flows and market orientation.

Special attention is paid to the challenges associated with the tightening of the European Union's agricultural policy toward Ukrainian products, which necessitates a revision of national export strategies. The paper substantiates promising directions for the development of Ukraine's livestock sector, including deeper European integration, diversification of export markets, modernization of production, and the expansion of deep processing aimed at increasing the share of products with high added value. The opening of the EU market creates significant opportunities for Ukrainian producers, provided that quality standards, sustainability requirements, and competitiveness are ensured.

Keywords: livestock products; production of products; export of livestock products; import of livestock products

Стаття надійшла до редакції / Received 14.12.2025

Прийнята до друку / Accepted 20.01.2026

Опубліковано / Published 29.01.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© Власенко Ірина

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Тваринницька галузь сільського господарства України завжди відігравала важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави. Важливою перспективою розвитку економіки України та збільшення ВВП є зростання обсягів зовнішньої торгівлі.

Україна тривалий час мала імідж експортера недорогої сировини. Саме тому експорт товарів з високою доданою вартістю є перспективним напрямком розвитку зовнішньої торгівлі нашої держави. Тваринництво України має значний експортний потенціал. Збільшення виробництва продукції тваринництва дасть стимул розвитку переробних галузей, а відповідно зростання випуску продукції з високою доданою вартістю.

Порівняно з реалізацією продуктів рослинництва, зокрема зернових культур, коефіцієнт доданої вартості реалізованих продуктів тваринництва різних видів становить 1,8-3,2. Окрім того галузь тваринництва

є базовим постачальником сировини для підприємств харчової, легкої та фармацевтичної промисловості. Ще однією важливою рисою успішного розвитку тваринницької галузі є вирішення таких гострих соціальних питань, як створення робочих місць не лише у тваринництві, а й у суміжних галузях; створення інфраструктури виробництва та підтримка соціальної стабільності у сільській місцевості. Одже розвиток тваринницької галузі допоможе забезпечити зростання національної економіки держави [1].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питаннями виробництва та міжнародної торгівлі продукцією тваринництва займалися багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Оскільки Україна тримає курс на євроінтеграцію, особливо цікавими є роботи, пов'язані з порівнянням тенденцій розвитку тваринницької галузі України та ЄС. Так, у науково-аналітичному дослідженні Івченко В.М., Полонська О.М., Солошенко А.Л. та ін. розкрито нові тенденції у сфері закупівлі великої рогатої худоби, свиней і молока в Україні та країнах ЄС [2].

В праці Доцюк, С. показано, що покращення розвитку діяльності аграрних підприємств пов'язано із підписанням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка дала можливість підприємствам збільшувати обсяги виробництва рослинної та тваринної продукції. Автором проведено аналіз динаміки сільськогосподарських тварин, відображено рейтинг областей за обсягом виробництва промислового молока, обґрунтовані причини змін у виробництві основних видів молокопродуктів [3].

В роботі Бородіної О., Прокопа І., Шубравської О. акцентовано увагу на тому, що прийняття Україною Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на період до 2030 року стане вагомим кроком до використання європейських цінностей у післявоєнному оновленні аграрного сектору [4].

В дослідженні Сушарник Я. здійснено комплексний аналіз сучасного стану та перспектив розвитку тваринництва в Україні з урахуванням економічних, технологічних та соціальних аспектів галузі. Особлива увага приділена вивченню ефективності державних програм підтримки фермерських господарств, механізмів фінансового стимулювання виробництва та впровадження інноваційних технологій у процеси розведення та переробки продукції. Автором підкреслюється необхідність поєднання наукових досліджень і практичних рекомендацій для забезпечення стабільного та сталого розвитку тваринницької галузі, підвищення економічної ефективності господарств та зміцнення продовольчої безпеки країни в цілому [5].

В роботі Шубравської О. В., Прокопенко К. О. окреслено цілі та ризики забезпечення національної продовольчої безпеки України. Встановлено основні шляхи досягнення зазначених цілей у повоєнний період. Авторами запропоновано заходи з підвищення продовольчого попиту і продовольчої самозабезпеченості держави та її регіонів, інноваційної модернізації сільгоспвиробництва і його структурної трансформації як єдиного шляху забезпечення довгострокового стабільного зростання агропродовольчого виробництва відповідно до парадигми сталого розвитку [6].

В дослідженні Nahed-Toral J, Valdivieso-Pérez IA, Grande-Cano D. Розглянуто теоретичні та практичні пропозиції щодо більш сталого виробництва тваринництва [7].

В роботі Isabel Jaisli, Gianluca Brunori виробництво тваринництва було визначено найважливішим фактором сталості майбутньої продовольчої системи. Авторами детально розглянуто стратегії ефективності, достатності та узгодженості у зв'язку між продовольством та ресурсами. Результати підкреслюють важливість врахування регіональних відмінностей та різноманітних виробничих систем при виборі оптимальних стратегій для майбутнього управління тваринництвом. Загалом, тонке розуміння цих шляхів має вирішальне значення для прийняття обґрунтованих рішень у формуванні сталого та стійкого майбутнього для тваринництва та планети [8].

Галузь тваринництва зазнає швидких змін в сучасних умовах. Саме тому дослідження особливостей виробничої та зовнішньоторговельної діяльності України тваринницькою продукцією дасть змогу окреслити перспективи цього напрямку, допоможе зосередити увагу на тих можливостях, які має держава.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Питання нарощування виробництва продукції актуалізуються ще й тим, що частина регіонів України знаходиться під окупацією та на них ведуться бойові дії. Саме тому збільшення виробництва продуктів харчування, зокрема тваринного походження, у тих регіонах, які не зазнали значних руйнувань, допоможе забезпечити продовольством інші регіони держави та наростити експорт для збільшення ВВП.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є визначення особливостей зовнішньої торгівлі України продукцією тваринництва та перспектив її розвитку з урахуванням сучасних реалій.

У дослідженні застосовано загальнонаукові методи: спостереження, індукції та дедукції, причинно-наслідкового зв'язку, таблично-графічний.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Тваринництво в Україні має важливе значення для забезпечення продовольчої безпеки держави та має потенційно значний експортний потенціал. Однак, фактичний стан галузі впродовж останніх 30 років не

відповідає потенційним можливостям і характеризується стійкою тенденцією до скорочення чисельності майже всіх видів сільськогосподарських тварин. [9]

Порівняно з 1990 роком в Україні поголів'я великої рогатої худоби (ВРХ) наразі становить лише 11%, зокрема корів 15%, свиней – 35%, овець і кіз – 14%. За даними Держстату станом на 1 травня 2023 року утримується 2549,8 тис. голів ВРХ, зокрема 1355,2 тис. корів, овець та кіз – 965,2 тис. голів, свиней – 5028,4 тис. голів. Зменшення поголів'я сільськогосподарських тварин значно ускладнює ситуацію із забезпеченням населення України продуктами харчування тваринного походження.

За даними Держстату, наявна тенденція до скорочення кількості сільськогосподарських тварин. Так, з 2010 по 2023 рік кількість великої рогатої худоби зменшилася з 4,8 млн. голів до 2,3 млн. голів (у 2,2 рази), зокрема корів - з 2,7 млн. голів до 1,3 млн. голів (у 2,2 рази); свиней - з 7,6 млн. голів до 5 млн. голів (у 1,5 рази); овець і кіз - з 1,8 млн. голів до 0,9 млн. голів (у 2 рази), птиці - з 191,4 млн. голів до 180,5 млн. голів [10].

Зазначені проблеми зумовлюють порушення базових індикаторів повноцінного харчування населення, в першу чергу білком тваринного походження. Так, у структурі калорійності харчування населення у 2021 році на продукти тваринного походження припадало 30 відсотків за умови оптимального рівня - 55 відсотків. Замість збалансованого виробництва м'яса різних видів сільськогосподарських тварин переважає надається виробництву м'яса птиці, частка якого у структурі споживання м'яса збільшилася майже до 50 відсотків, а виробництво яловичини, кролятини та баранини практично припинилося. Спостерігається дефіцит споживання населенням молочних і рибних продуктів, що, в свою чергу, негативно відображається на здоров'ї нації. [1]

Тенденція до скорочення кількості сільськогосподарських тварин спостерігалась і у довоєнний період. Для порівняння нами розглянуто статистичні дані п'яти довоєнних років (табл. 1). Як видно з таблиці, кількість сільськогосподарських тварин скорочується, особливо ВРХ.

Таблиця 1

Динаміка кількості сільськогосподарських тварин

Рік	Кількість				
	велика рогата худоба, тис		свині, тис	вівці та кози, тис	птиця, млн. голів
	усього	у т. ч. корови			
2017	3682,3	2108,9	6669,1	1314,8	201,7
2018	3530,8	2017,8	6109,9	1309,3	204,8
2019	3332,9	1919,4	6025,3	1268,6	211,7
2020	3092,0	1788,5	5727,4	1204,5	220,5
2021	2874,0	1673,0	5876,2	1140,4	200,7
2022	2644,0	1544,0	5608,8	1094,3	202,2
2023	2307,1	1352,8	4948,3	941,4	180,5
2024	2156,2	1262,9	5094,0	906,3	184,7
2025	2001,6	1154,7	4521,1	843,3	187,6

Складено на основі [11]

Розглядаючи динаміку виробництва основних видів продукції тваринництва видно, що з початком війни, у 2022 році, дещо впало виробництво молока, мяса та яєць (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка виробництва основних видів продукції тваринництва у 2017 – 2024 роках

Рік	Виробництво основних видів продукції тваринництва		
	м'ясо (у забійній масі), тис.т	молоко, тис.т	яйця, млн.шт
2017	2318,2	10280,5	15505,8
2018	2354,9	10064,0	16132,0
2019	2492,4	9663,2	16677,5
2020	2477,5	9263,6	16167,2
2021	2438,3	8713,9	14071,3
2022	2206,7	7767,7	11921,8
2023	2239,5	7430,4	11379,4
2024	2353,0	7246,4	11597,9

Складено на основі [11]

Виторг від експорту продукції тваринництва у січні-березні 2024 року зріс до відповідного показника 2023 року на 11,9% і склав 370,2 млн. дол. США [12].

Тваринництву приділена значна увага і передбачено, що впродовж наступного десятиліття виробництво м'яса птиці зросте у 2,5 рази, свинини – вдвічі, молока – теж вдвічі. Працює уряд і над пільговими кредитами для виробників. Наприклад, передбачається надавати кредити під 1-3% річних протягом перших трьох років, і 5% – після третього року [13].

Розглядаючи динаміку експорту тваринницької продукції можна сказати, що показники мають деякі коливання, проте не відмічається різкого падіння навіть після початку повномасштабної війни. Це говорить

про швидку адаптацію тваринницької галузі до різких змін та здатність не лише використовувати резерви, а й шукати нові шляхи нарощування виробництва (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка експорту тваринницької продукції України у 2020-2024 роках

Товар	Рік									
	2020		2021		2022		2023		2024	
	млн.дол. США	% до 2019 року	млн.дол. США	% до 2020 року	млн.дол. США	% до 2021 року	млн.дол. США	% до 2022 року	млн.дол. США	% до 2023 року
живі тварини	51,5	82,3	40,9	79,4	38,8	95,0	30,6	78,8	38,1	124,7
м'ясо та субпродукти	652,1	91,6	845,6	129,7	923,8	109,2	892,3	96,6	1052,8	118,0
риба і ракоподібні	42,2	125,5	57,2	135,5	42,4	74,1	23,8	56,2	46,8	196,8
молоко та мол. продукти, яйця, мед	426,5	94,0	378,5	88,7	452,1	119,4	403,5	89,3	489,3	121,3
інші продукти тваринного походження	15,8	105,0	23,1	146,1	148,0	64,1	13,0	88,0	16,5	126,3
Всього	1188,2	93,0	1345,2	113,2	1471,8	109,4	1363,2	92,6	1643,5	120,6

Складено на основі [11]

Стосовно імпорту тваринницької продукції можна сказати, що показники різко впали у перший рік війни. Так, якщо у 2021 році загальний обсяг імпорту продукції тваринництва склав 1594,0 млн.дол. США, то у 2022 році лише 1175,2, що на чверть менше (табл. 4).

Таблиця 4

Динаміка імпорту тваринницької продукції у 2020-2024 роках

Товар	Рік									
	2020		2021		2022		2023		2024	
	млн.дол.США	% до 2019 року	тис.дол. США	% до 2020 року	млн.дол. США	% до 2021 року	тис.дол. США	% до 2022 року	млн.дол. США	% до 2023 року
живі тварини	80,9	105,6	91,3	112,9	62,6	68,5	80,6	128,7	86,7	107,7
м'ясо та субпродукти	165,0	104,1	214,5	130,0	210,0	97,9	141,1	67,2	103,40	73,3
риба і ракоподібні	680,6	105,6	875,1	128,6	627,5	71,7	803,6	128,1	928,9	115,6
молоко та мол. продукти, яйця, мед	308,4	182,0	384,5	124,7	248,2	64,6	290,2	116,9	323,9	111,6
інші продукти тваринного походження	23,2	104,8	28,5	123,0	27,0	94,6	26,2	97,3	31,7	120,9
Всього	1258,1	117,4	1594,0	126,7	1175,2	73,7	1341,7	114,2	1474,7	109,9

Складено на основі [11]

Перспективними напрямками розвитку аграрної галузі України є євроінтеграція, відкриття нових агроекспортних ринків та розвиток глибинної переробки.

Якщо порівняти експорт таких європейських країн як Польща, Італія, Франція, то вони значно перевищують в обсягах Україну. Україні потрібно працювати над оновленням експортної стратегії, враховуючи нові можливості та виклики, що виникають через жорсткішу політику ЄС щодо української сільгосппродукції. Для цього потрібно звернути увагу на:

- адаптацію до стандартів ЄС: українські виробники мають адаптувати свою продукцію до вимог і стандартів ЄС, щоб забезпечити доступ до європейського ринку. Євроінтеграція є головним пріоритетом для агросектору України. Уряд схвалив Стратегію розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року. Метою документа є підготовка аграрного сектору до вступу України в ЄС;
- переорієнтацію ринків збуту: важливо знайти нові ринки збуту та розширити географію експорту;
- підтримку бізнесу: Урядова програма "Зроблено в Україні" спрямована на підтримку українських виробників і посилення їхньої конкурентоспроможності на міжнародних ринках;
- розвиток продукції з доданою вартістю: розвиток глибинної переробки та якісний перехід від аграрної моделі економіки до агроіндустріальної. Ключова мета - розвиток глибинної переробки та збільшення виробництва продукції з високою доданою вартістю. Нині тонна української агропродукції, яка

йде на експорт, оцінюється в 309 доларів, а в Польщі - 1650 доларів. Тому для агросектору важливо перейти на глибинну переробку й виробництво продукції з високою доданою вартістю, щоб збільшити вартість експорту та бути конкурентоспроможними на світовому ринку;

- окрім того потрібно вирішити проблему зрошення. Україна має великі проблеми внаслідок руйнування Каховської ГЕС і зміни клімату. Сьогодні 5 регіонів України мають проблеми з постачанням води. На цей час 1,5 млн гектарів сільськогосподарських земель потребують зрошення, і ці площі із часом тільки збільшуватимуться [13].

Відкриття ринку червоного м'яса залишається одним із перспективних. Його ефективність безпосередньо залежить від своєчасної орієнтації на види товарів, які мають попит і є конкурентоздатними.

Ринок ЄС, який став доступним для українських аграріїв, відкриває великі перспективи для експорту української продукції.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Тваринництво України має значний експортний потенціал. Показники експорту тваринницької продукції залишаються стабільними навіть після початку повномасштабної війни. Це говорить про швидку адаптацію тваринницької галузі до різких змін та здатність не лише використовувати резерви, а й шукати нові шляхи нарощування виробництва. Перспективними напрямками розвитку аграрної галузі України є євроінтеграція, відкриття нових агроекспортних ринків та розвиток глибинної переробки для експорту продукції з високою доданою вартістю.

Література

1. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку тваринництва на період до 2033 року
2. Аналітичні дослідження цінних тенденцій у сфері закупівлі великої рогатої худоби, свиней і молока в Україні та країнах ЄС / Івченко В.М., Полонська О.М., Солошенок А.Л. та ін. Київ : НДІ «Укразропромпродуктивність», 2025. 25 с.
3. Доцюк, С. (2022). Сучасні аспекти зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств України. *Економіка та суспільство*, (39). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-21>
4. Бородіна О., Прокопа І., Шубравська О. Стратегічні орієнтири сільського господарства і сільських територій України на період до 2030 р.: відповідність європейському вибору. *Економіка України*. 2025. № 1 (758). С. 3-19. URL: <https://doi.org/10.15407/econom.yukr.2025.01.003>
5. Сушарник, Я. (2025). *Економіка та суспільство*, (80). Відновлення галузі тваринництва України через розвиток комплексного інституційного середовища підтримки. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-5>
6. Шубравська О. В., Прокопенко К. О. Забезпечення продовольчої безпеки України: повоєнний контекст. *Економіка України*. 2022. № 7. С. 21-42. URL: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.07.021>
7. Nahed-Toral J, Valdivieso-Pérez IA, Grande-Cano D. Theoretical and practical propositions for more sustainable livestock production. *Advances in Food Production, Processing, and Nutrition*. 2024. 2 (1). DOI: <https://doi.org/10.17352/afppn.000002>
8. Isabel Jaisli, Gianluca Brunori. Is there a future for livestock in a sustainable food system? Efficiency, sufficiency, and consistency strategies in the food-resource nexus. *Journal of Agriculture and Food Research*. Vol. 18. December 2024. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jafr.2024.101496>
9. Тваринництво в Україні: які проблеми та перспективи очікують в майбутньому <https://pigua.info/uk/post/news-of-ukraine-and-world/tvarinnictvo-v-ukraini-aki-problemi-ta-perspektivi-ocikuut-v-majbutnomu>
10. Українські експортери збільшили виторг від продукції тваринництва <https://agroportal.ua/news/ukraina/ukrajinski-eksporteri-zbilshili-vitorg-vid-produktsii-tvarinnictva>
11. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://stat.gov.ua>
12. Перспективи розвитку тваринництва обговорили на «Українському тваринницькому саміті» <https://agroelita.info/perspektyvy-rozvytku-tvarynnystva-obhovoryly-na-ukrainskomu-tvarynnyskomu-samiti/>
13. Проблеми та перспективи аграрної галузі в 2025 році: інтерв'ю Міністра аграрної політики та продовольства https://biz.ligazakon.net/interview/232400_problemi-ta-perspektivi-agrarno-galuz-v-2025-rots-intervyu-mnstra-agrarno-poltiki-ta-prodovolstva

References

1. Pro skhvalennya Kontseptsiiy Derzhavnoyi tsil'ovoyi ekonomichnoyi prohramy rozvytku tvarynnystva na period do 2033 roku
2. Analitychni doslidzhennya tsinovyykh tendentsiy u sferi zakupivli velykoyi rohatoyi khudoby, svynei i moloka v Ukraini ta krayinakh YES / Ivchenko V.M., Polons'ka O.M., Soloshonok A.L. ta in. Kyiv : NDI «Ukrazroplomproduktivnist'», 2025. 25 s.
3. Dotsyuk, S. (2022). Suchasni aspekty zovnishn'oeekonomichnoyi diyal'nosti ahramykh pidpryyemstv Ukrainy. *Ekonomika ta suspil'stvo*, (39). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-21>

-
4. Borodina O., Prokopa I., Shubravs'ka O. Stratehichni oryentyry sil's'koho hospodarstva i sil's'kykh terytoriy Ukrayiny na period do 2030 r.: vidpovidnist' yevropeys'komu vyboru. *Ekonomika Ukrayiny*. 2025. № 1 (758). S. 3-19. URL: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2025.01.003>
 5. Susharnyk, YA. (2025). *Ekonomika ta suspil'stvo*, (80). Vidnovlennya haluzi tvarynnystva ukrayiny cherez rozvytok kompleksnoho instytutsiynoho seredovyscha pidtrymky. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-5>
 6. Shubravs'ka O. V., Prokopenko K. O. Zabezpechennya prodovol'choyi bezpeky Ukrayiny: povoyenny kontekst. *Ekonomika Ukrayiny*. 2022. № 7. S. 21-42. URL: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.07.021>
 7. Nahed-Toral J, Valdivieso-Pérez IA, Grande-Cano D. Theoretical and practical propositions for more sustainable livestock production. *Advances in Food Production, Processing, and Nutrition*. 2024. 2 (1). DOI: <https://doi.org/10.17352/afppn.000002>
 8. Isabel Jaisli, Gianluca Brunori. Is there a future for livestock in a sustainable food system? Efficiency, sufficiency, and consistency strategies in the food-resource nexus. *Journal of Agriculture and Food Research*. Vol. 18. December 2024. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jafr.2024.101496>
 9. Tvarynnystvo v Ukraini: yaki problemy ta perspektyvy ochikuyut' v maybutn'omu <https://pigua.info/uk/post/news-of-ukraine-and-world/tvarinnictvo-v-ukraini-aki-problemi-ta-perspektivi-ocikuut-v-majbutnomu> 10. Ukrainy's'ki eksportery zbil'shyly vytorh vid produktsiyi tvarynnystva <https://agroportal.ua/news/ukraina/ukrajinski-eksporteri-zbilshili-vitorg-vid-tvarinnictva>
 11. Elektronnyy resurs. – Rezhym dostupu: <https://stat.gov.ua>
 12. Perspektyvy rozvytku tvarynnystva obhovoryly na «Ukrayins'komu tvarynnys'tkomu samiti» <https://agroelita.info/perspektyvy-rozvytku-tvarynnystva-obhovoryly-na-ukrainskomu-tvarynnys'tkomu-samiti/>
 13. Problemy ta perspektyvy ahraryoi haluzi v 2025 rotsi: interv'y u Ministra ahraryoi polityky ta prodovol'stva https://biz.ligazakon.net/interview/232400_problemi-ta-perspektivi-agrarno-galuz-v-2025-rotsi-intervyu-mnstra-agrarno-politiki-ta-prodovolstva